

mondhatná, hogy nahát, nincs velük semmi baj, beletojnak a fészkebe a szemtelen ifjú kukkók, és tényleg megkérdezik majd tőle: „Az isten áldja meg apukát, hát hogyan tudott ilyeneket összehordani?”

Závada Pál

MINDEN MÁSKÉPP VAN

Bóna László: *Holtvilág*
Magvető, 1989. 177 oldal, 28 Ft

Bóna László esszéketének írásait a metafora, a hasonlat, az analógia lehetőségeinek maximumig feszítése jellemzi. Ezek az írások – bizonyos fokig Roland Barthes mitológiáinak leszűzöttaiaként – egy-egy színházzal összefüggő, lételméleti vonatkozásoktól nem mentes téma fenomenológiai elemzését nyújtják, végtelenül pontosan, fegyelmezett és méltóságteljes nyelvhasználattal. Bóna számára a világon minden a színházról és a színházra vall. Ami van, mind a színház jele, üzenete, allegóriája, analógiája, metaforája, s ami színház, az egyben a világegyetem, a világ-egész, élet és halál teljességének is a megfelelője, épp a fentiek szerint.

Bóna a színház lényegét a másságban látja, a természetestől való elkülönültség különböző formáiban, melyeket sorra elemez, vizsgál írásaiban. Számára az ÁLLATOK KERTJE is színház – ezt az írást tartom egyébként a kötet legszellemesebb esszéjének, melyből hiányzik a keresettség kényszeressége, metaforái megvilágító erejűek, s Bóna humora is felvillan. Bóna számára mindig minden másképp van: s minden, ami van, az a nemlétre utal. A színház a világszínház megfelelője, mely lét és nemlét drámájának színtere. Minden, ami a világon történik, csupán ennek következménye, mintegy példaszerű jelensége.

Bóna azonban, s ez már élesen elválasztja írásait Barthes-étől, nem pusztán fenomenológiát teremt, hanem tipológiát is alkot, azaz rekonstruálja a keresett világrendet. A színház bármilyen megjelenése (a bábszínház, a kártyavár, a sárkányeregetés) egy valaha létezett világrend üzenete. Modellje a hajdaninak csu-

pán. Mert Bóna pontosan látja, hogy a valaha létezett „ósi tudás” mára csak nyomokban létezik. Bóna számára nyilván felvilágosító s egyben megvilágosító hatással is volt Hamvas Béla s a pár éve oly igen népszerűvé lett Castaneda. Bóna tehát megszállott makacssággal vizsgálja e modellértékű formákat, minden egyes elemzésének visszatérő mozzanata a halál határfalának átlépésére tett kísérlet.

Mindez persze hatással van Bóna stílusára is. Azokban az írásokban, melyekben a metafora vagy az analógia túlfeszített, érzékelhető lesz a botlás is. Úgy vélem, tapintatlanság lenne idézni e tautologikus mondatokat, melyek esetenként Kosztolányi bölcs kínai mondásaira emlékeztetnek. Mégis fel kell rájuk hívni a figyelmet, mert e stilisztikai tévedések, botlások valójában közös forrásból származó tévedések szülöttei. Bóna ugyanis időről időre a megnevezés módszerével, a deklarációval él. (A valójában B.) Ilyen például a „gyorsaság az út versenyfutása az idővel” s az ezekhez hasonló kijelentések. Mindez akkor tolakszik az előtérbe, amikor Bóna a világrend egészének megragadására vállalkozik, az ő szavaival élve, a „teljes világ vízszintes és függőleges tagozódásának” bemutatására tör.

Jobb talán a bizonytalanság, némi kétely és óvatosság. Bóna tehetsége, vizionárius ereje vitathatatlan, a kérdés inkább az, hogy milyen utak lesznek járhatók a számára. A gyakorlati színházi cselekvésre a mai magyar színházi kultúra állapotát figyelembe véve nem sok esélyt láthatunk. Kár lenne viszont, ha az érzelmi teljesség hiányának következtében a világnézet akarásának, a „lényeg” követelésének igénye előbbre való lenne Bóna számára, mint a megfigyelés és kutatás. Szerb Antalt ajánlanám tehát Bóna figyelmébe, Kerényi mellett. Azt a Szerb Antalt, akiről Kerényi azt írta: „Én persze mindig egytől – a »lényegestől«, ahogy akkor mondtam – voltam megragadva, de Tőni volt talán az egyetlen... tudója annak, hogy mit lehetett megragadottan megpillantani...” (Kerényi Károly levele Szerb Antalnéhoz Asconából 1965. december 20-án. In: Szilágyi János György: KERÉNYI KÁROLY ÉS GÖRÖG MITOLÓGIÁJA)

György Péter